

ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΕΠΙΛΟΓΗ Ή ΑΝΑΓΚΗ;

Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον

Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1998 το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας πραγματοποίησε μεγάλη έρευνα σχετικά με τις «Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον» στα 15 κράτη μέλη της ΕΕ και τη Νορβηγία. Ποιος επιθυμεί να εργαστεί; Πότε; Και γιατί; Αυτά ήταν τα κύρια ερωτήματα που εξετάστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, η οποία αναζήτησε τις απόψεις των ατόμων με αμειβόμενη απασχόληση επί του παρόντος ή ατόμων που σκοπεύουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας κατά τα επόμενα πέντε έτη. Αυτό το φυλλάδιο συνοψίζει τα κύρια πορίσματα της έρευνας σχετικά με την αυτοαπασχόληση και τους αυτοαπασχολούμενους.

Βασικά πορίσματα

- Μόνο το 12 % των μισθωτών εργάζονται περισσότερες από 50 ώρες την εβδομάδα, σε σχέση με περίπου το 50 % των αυτοαπασχολούμενων. Μόνο μερικοί από τους αυτοαπασχολούμενους έχουν πλήρη απασχόληση: 16 % —κυρίως γυναίκες— εργάζονται με μερική απασχόληση.
- Τα κίνητρα εργασίας του αυτοαπασχολούμενου είναι διαφορετικά από αυτά του μισθωτού. Οι αυτοαπασχολούμενοι όχι μόνο εκτιμούν το ότι μπορούν να εργαστούν («γιατί τους αρέσει η δουλειά τους»), αλλά, επίσης, αυτό το εκτιμούν περισσότερο από τις χρηματικές απολαβές.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των αυτοαπασχολούμενων είναι άνδρες: 72 % έναντι 28 % των γυναικών. Η αντίστοιχη αναλογία στους μισθωτούς είναι 56–44 %.
- Ο μέσος όρος ηλικίας των αυτοαπασχολούμενων είναι λίγο πάνω από 42 ετών, σε σχέση με την ηλικία των 37 για τους μισθωτούς. Το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων ηλικίας μεγαλύτερης των 50 ετών είναι περίπου 30 %, έναντι 18 % στους μισθωτούς.
- Κατά μέσο όρο, οι αυτοαπασχολούμενοι είναι πιο μορφωμένοι σε σχέση με τους μισθωτούς. Οι γυναίκες αυτοαπασχολούμενες, που αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μικρό ποσοστό αυτής της ομάδας (28 %), είναι, κατά μέσο όρο, πιο μορφωμένες σε σχέση με τους άνδρες ομολόγους τους.
- Περίπου δύο τρίτα των αυτοαπασχολούμενων εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα παροχής υπηρεσιών. Ένας σχετικά μεγάλος αριθμός (16 %) των αυτοαπασχολούμενων εργάζονται στον αγροτικό τομέα, συνήθως σε ατομικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις ή σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις οικογενειακού χαρακτήρα.
- Η προτίμηση για αυτοαπασχόληση στις γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας και τους ανέργους είναι περιορισμένη, αλλά είναι αρκετά σημαντική στους νεαρούς εισερχόμενους στην αγορά εργασίας.
- Υπάρχει σαφής επιθυμία, ακόμη και στους μισθωτούς, για την αυτοαπασχόληση: σχεδόν ένα άτομο στα πέντε δηλώνει ότι θα προτιμούσε αυτό το είδος απασχόλησης.

Εισαγωγή

Η αυτοαπασχόληση αντιστοιχεί σχεδόν στο 15 % της συνολικής απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αυτό το ποσοστό είναι πιθανό να αυξηθεί σημαντικά στο προσεχές μέλλον, δεδομένης της ανάπτυξης νέων μορφών ευέλικτης εργασίας και εργασίας επί συμβάσει σε ταχύτατα αναπτυσσόμενους κλάδους υπηρεσιών, ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών (Στατιστική Υπηρεσία ΕΕ/Eurostat).

Η αυτοαπασχόληση συνεπάγεται τόσο οικονομικό όσο και (στα περισσότερα κράτη μέλη) φορολογικό και ασφαλιστικό καθεστώς. Στα περισσότερα κράτη του ΕΟΧ ως αυτοαπασχολούμενος ορίζεται κάποιος που δεν έχει σύμβαση εργασίας, αλλά εκτελεί οικονομική δραστηριότητα σε τακτή βάση, η οποία του εξασφαλίζει ένα εισόδημα. Όμως, η διάκριση μεταξύ μισθωτού ή αυτοαπασχολούμενου συχνά βασίζεται σε ερμηνείες του εργατικού δικαίου, του φορολογικού καθεστώτος και του καθεστώτος κοινωνικής ασφάλισης.

Σύμφωνα με τους πρότυπους διεθνείς ορισμούς, η αυτοαπασχόληση είναι αυτή όπου οι απολαβές εξαρτώνται άμεσα από τα κέρδη και όπου οι επαγγελματίες λαμβάνουν επιχειρησιακές αποφάσεις ή είναι υπεύθυνοι για την καλή οικονομική κατάσταση και την κερδοφορία της επιχείρησης (ΟΟΣΑ, 2000). Τα περισσότερα στοιχεία για την αυτοαπασχόληση προέρχονται από έρευνες σχετικά με το εργατικό δυναμικό σε εθνικό επίπεδο, όπου ζητείται από τους ερωτώμενους να κατατάξουν τους εαυτούς τους στους μισθωτούς ή στους αυτοαπασχολούμενους. Γενικά, αυτή η μέθοδος (η οποία χρησιμοποιήθηκε και στη δική μας έρευνα) δίνει αποτελέσματα που ανταποκρίνονται με αρκετή ακρίβεια στον απαιτούμενο ορισμό.

Αναλύοντας τις διάφορες εικόνες και τα πρότυπα αυτοαπασχόλησης, προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει διάφορους παράγοντες ως σημαντικούς. Παράγοντες όπως η ηλικία (Rosdahl, 1993) και το φύλο (ΟΟΣΑ/ΓΔ, 1995) του αυτοαπασχολούμενου έχουν θεωρηθεί εξαιρετικά σημαντικοί, καθώς και ο τομέας της επιχειρηματικής δραστηριότητας (Rosdahl, 1993).

Ο σκοπός αυτού του φυλλαδίου περίληψης είναι να αναδείξει τα κύρια πορίσματα της έρευνας του 1998 με θέμα τις «Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον» για την αυτοαπασχόληση και να εξετάσει εις βάθος νέες πληροφορίες που βασίζονται στις απόψεις αυτών που είναι ήδη αυτοαπασχολούμενοι και αυτών που εκφράζουν ενδιαφέρον να αυτοαπασχοληθούν. Η έρευνα αντιμετωπίζει τα θέματα του επιχειρηματικού πνεύματος και της αυτοαπασχόλησης από τις ακόλουθες οπτικές γωνίες:

- Ποιοι είναι οι αυτοαπασχολούμενοι, ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά τους και κάτω από ποιες συνθήκες εργάζονται;
- Ποιο είναι το επίπεδο ενδιαφέροντος αυτών που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας, των νεοεισερχομένων και των μισθωτών (εργαζομένων με σχέση εξαρτημένης εργασίας) να αυτοαπασχοληθούν;

Ποιοι είναι οι αυτοαπασχολούμενοι;

Η έρευνα αποκαλύπτει ότι 13 % των ατόμων με αμειβόμενη απασχόληση είναι αυτοαπασχολούμενοι, σε σύγκριση με το 85 % που είναι μισθωτοί. Το υπόλοιπο 2 % εργάζεται σε οικογενειακές επιχειρήσεις.

Ώρες εργασίας

Η μέση εργάσιμη εβδομάδα των αυτοαπασχολούμενων είναι 48,2 ώρες, ήτοι 10½ ώρες μεγαλύτερη ανά εβδομάδα, κατά μέσο όρο, από αυτή των μισθωτών. Ενώ μόνο 12 % των μισθωτών εργάζονται περισσότερο από 50 ώρες την εβδομάδα, το ίδιο συμβαίνει με σχεδόν το 50 % των αυτοαπασχολούμενων. Εξαιτίας της τάσης των αυτοαπασχολούμενων να εργάζονται υπερωριακά, εκτιμάται ότι σπάνια έχουν μερική απασχόληση. Όμως, τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι ένα σημαντικό ποσοστό (16 %) των αυτοαπασχολούμενων έχουν μερική απασχόληση, έναντι 21 % στην περίπτωση των μισθωτών.

Επίσης, υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι πολλά άτομα που είναι αυτοαπασχολούμενοι εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης σε διάφορες εργασίες ή με σύμβαση έργου, γεγονός που αυξάνει τον συνολικό χρόνο εργασίας. Περισσότερο από το ένα δέκατο (11 %) των αυτοαπασχολούμενων δηλώνουν ότι έχουν περισσότερες από μία εργασίες, πέρα από την κύρια απασχόλησή τους ως επιχειρηματίες: μόνο 5 % των μισθωτών βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση. Αυτή η τάση πολυεργασίας μπορεί να είναι ενδεικτική κάποιας ευελιξίας, η οποία δεν είναι εφικτή για τους μισθωτούς. Επίσης, μπορεί να σημαίνει μεγαλύτερο μερίδιο οριακής απασχόλησης στους αυτοαπασχολούμενους και/ή την ύπαρξη «οιονεί» ή «ψευδούς» αυτοαπασχόλησης.

Κίνητρα εργασίας

Τα τρία πλέον συνήθη κίνητρα για τη συμμετοχή στον κόσμο της εργασίας είναι:

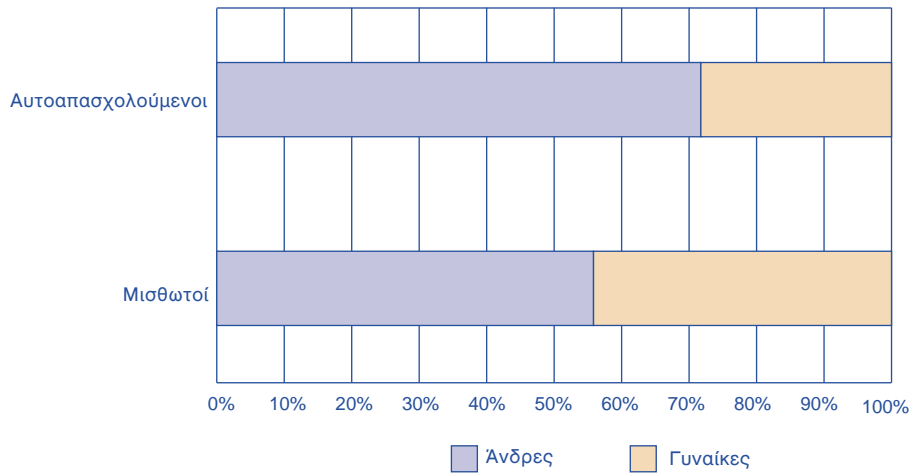
- Οικονομικές απολαβές
- Ικανοποίηση από την εργασία
- Ευκαιρία να έρχεται το άτομο σε επαφή με άλλους

Οι αυτοαπασχολούμενοι έχουν τα ίδια κίνητρα με τους μισθωτούς στην αγορά εξαρτημένης εργασίας;

Φαίνεται ότι ενώ οι οικονομικές απολαβές αποτελούν ισχυρό κίνητρο και για τις δύο ομάδες, η επιθυμία να εργάζονται με άλλους είναι, χωρίς αυτό να αποτελεί έκπληξη, ισχυρότερο κίνητρο για τους μισθωτούς. Αλλά η μεγαλύτερη διάκριση μεταξύ τους βρίσκεται στην ευχαρίστηση που αντλούν από το είδος της εργασίας που κάνει η κάθε ομάδα. Η έρευνα αποκαλύπτει ότι οι αυτοαπασχολούμενοι εκτιμούν το ότι μπορούν να εργαστούν για ενδογενείς λόγους και για το ίδιο το αντικείμενο της εργασίας, και, κάτι που είναι ενδιαφέρον, εκτιμούν αυτή την πλευρά περισσότερο από τις οικονομικές απολαβές. Αυτό το τελευταίο πόρισμα μπορεί να έχει επίπτωση στις πτυχές συγκράτησης όσον αφορά την πολιτική απασχόλησης, καθώς και στην παροχή κινήτρων για την αυτοαπασχόληση.

Διάγραμμα 1 Καθεστώς απασχόλησης κατά φύλο

Σημείωση: Τρέχον εργατικό δυναμικό.

Ένας κόσμος ανδρών;

Οι γυναίκες εξακολουθούν να βρίσκονται πίσω από τους άνδρες στο θέμα της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας —42 % των ατόμων με αμειβόμενη απασχόληση είναι γυναίκες— αλλά αυτή η διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο γίνεται πιο έντονη στον κόσμο των αυτοαπασχολούμενων, όπου μόνο ένα ποσοστό λίγο μεγαλύτερο από το ένα τέταρτο (28 %) των εργαζομένων είναι γυναίκες. Φαίνεται ότι η αγορά εργασίας της αυτοαπασχόλησης παρουσιάζει σημαντικά στοιχεία διαχωρισμού των φύλων σε σχέση με την αγορά εξαρτημένης εργασίας των μισθωτών (βλέπε διάγραμμα 1).

ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων στην κατηγορία ηλικίας 50+: φτάνει στο επίπεδο του 30 % έναντι 18 % για τους μισθωτούς. Στην κατηγορία των πρεσβύτερων εργαζομένων, 60-64 ετών, το σχετικό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων είναι υπερδιπλάσιο από το αντίστοιχο των μισθωτών.

Όμως, στην ομάδα ηλικιών 16-29 ετών, ο αριθμός των ατόμων που εργάζονται ως μισθωτοί είναι διπλάσιος από αυτόν των αυτοαπασχολούμενων. Αυτή η κατάσταση παρουσιάζει ενδιαφέρον δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό αυτής της ηλικιακής ομάδας (25 %) εκφράζει, στην έρευνα, προτίμηση για την αυτοαπασχόληση.

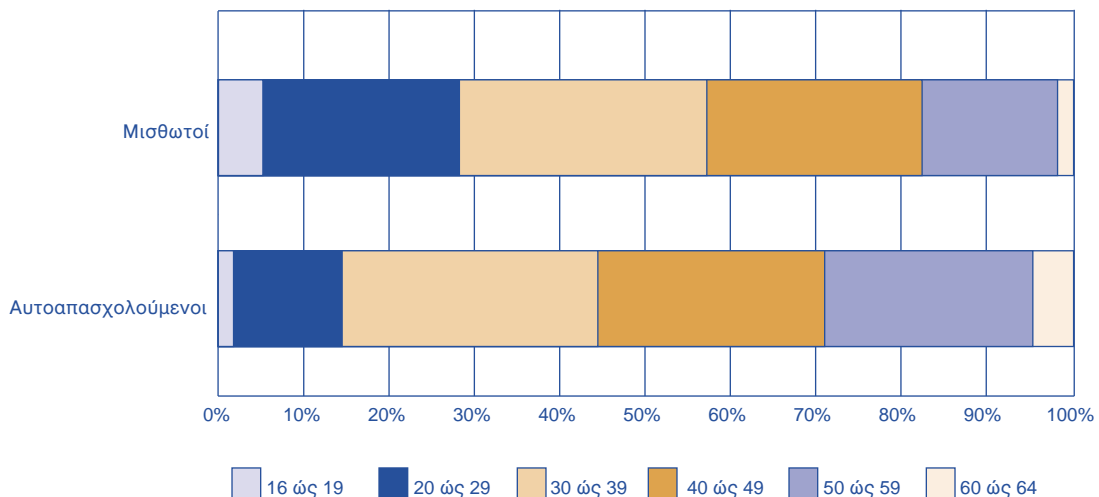
Ηλικιακό προφίλ

Η μέση ηλικία του αυτοαπασχολούμενου είναι λίγο μεγαλύτερη από τα 42 έτη, σε σύγκριση με την ηλικία των 37½ ετών του μισθωτού.

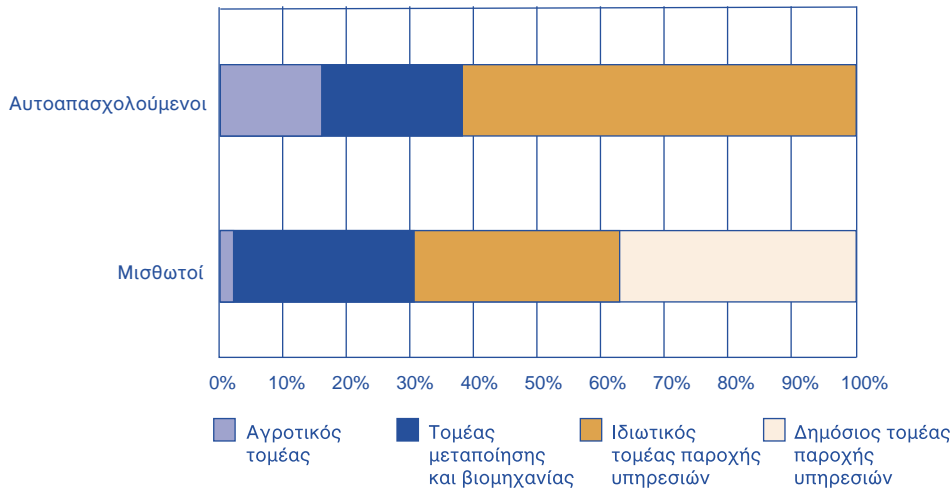
Μόρφωση και προσόντα

Ένα από τα σημαντικά πορίσματα της έρευνας είναι ότι, ενώ οι δύο ομάδες εργατικού δυναμικού εμφανίζουν διαφορές όσον αφορά την ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης και των δύο ομάδων είναι σχεδόν ταυτόσημο. Στη σημερινή αγορά εργασίας, οι νεότεροι γενικά έχουν υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης από τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους. Θα περίμενε κανείς αυτό να

Διάγραμμα 2 Καθεστώς απασχόλησης κατά ηλικία

Διάγραμμα 3 Καθεστώς απασχόλησης ανά τομέα

αντικατοπτρίζεται στους αυτοαπασχολούμενους, το γεγονός όμως ότι αυτό δεν συμβαίνει δείχνει ότι οι αυτοαπασχολούμενοι έχουν περισσότερα προσόντα από τους ομολόγους τους μισθωτούς της ίδιας ηλικίας. Αυτό, προφανώς, έχει επίπτωση στα επίπεδα δεξιότητων στην αγορά εξαρτημένης εργασίας. Η μετακίνηση των πιο ικανών από την εξαρτημένη εργασία στην αυτοαπασχόληση θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς τις ελλείψεις προσόντων στην πρώτη ομάδα. Οι πολιτικές για την ενθάρρυνση της αυτοαπασχόλησης χρειάζεται να λαμβάνουν υπόψη αυτό το θέμα.

Ενώ οι γυναίκες αποτελούν μικρό μόνο μέρος των αυτοαπασχολούμενων (28%), οι γυναίκες σε αυτή την κατηγορία των εργαζομένων έχουν ένα σημαντικά υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης σε σχέση με τους άνδρες ομότιμους τους:

- Μόνο 4% των γυναικών αυτοαπασχολούμενων δεν έχουν προσόντα έναντι 16% των ανδρών ομολόγων τους.
- Τα τρία τέταρτα (75%) των γυναικών αυτοαπασχολούμενων διαθέτουν μόρφωση επιπέδου τουλάχιστον ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε σύγκριση με τα δύο τρίτα μόνο των ανδρών επιχειρηματιών.

Είδος εργασίας

Περίπου τα δύο τρίτα των αυτοαπασχολούμενων εργάζονται στο χώρο παροχής υπηρεσιών στον ιδιωτικό τομέα (βλέπε διάγραμμα 3). Οι προσωπικές υπηρεσίες και οι επαγγελματικές υπηρεσίες εντάσεως γνώσεων αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο των νεοσύστατων επιχειρήσεων στις ευρωπαϊκές οικονομίες. Ο αυξημένος ρυθμός έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας σε αυτούς τους τομείς, σε αντίθεση με τη μεταποιητική βιομηχανία, σίγουρα συνδέεται με τις σχετικά μικρές επενδύσεις που απαιτούνται για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας σε αυτούς τους τομείς. Το γεγονός ότι ο αυτοαπασχολούμενος στον ιδιωτικό τομέα παροχής υπηρεσιών μπορεί εύκολα να εργαστεί

μόνος του και σε επίπεδο μερικής απασχόλησης αποτελεί επίσης ισχυρό κίνητρο.

Τα προγράμματα επιδότησης των εκκολαπτόμενων επιχειρήσεων (start-ups), σε αντίθεση με τα προγράμματα χρηματοδότησης κεφαλαίου, αποτελούν περαιτέρω ενθάρρυνση για την ανάπτυξη της αυτοαπασχόλησης στον τομέα παροχής υπηρεσιών, σε αντίθεση με τη μεταποιητική βιομηχανία όπου θα απαιτείτο σημαντική επένδυση για τον εξοπλισμό.

Ένας παραδοσιακά σημαντικός τομέας αυτοαπασχόλησης ήταν πάντοτε ο αγροτικός τομέας. Ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό (16%) των αυτοαπασχολούμενων εργάζονται σε αυτό τον τομέα, ειδικά σε ατομικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις ή σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις οικογενειακού χαρακτήρα. Σχεδόν 80% των αυτοαπασχολούμενων στον αγροτικό τομέα εργάζονται μόνοι, ή με μέλη της οικογένειας που βοηθούν στην επιχείρηση, χωρίς να έχουν προσλάβει μισθωτούς. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους αυτοαπασχολούμενους στον μεταποιητικό τομέα είναι 56% και στον ιδιωτικό τομέα παροχής υπηρεσιών 61%.

Ποιος θέλει να είναι αυτοαπασχολούμενος;

Υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά της αυτοαπασχόλησης τα οποία θα μπορούσαν να προσελκύσουν σε αυτό το ανεξάρτητο είδος εργασίας αυτούς που ήδη εργάζονται ως μισθωτοί, τους νεοεισερχόμενους και αυτούς που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας; Θα μπορούσε αυτή η γνώση να χρησιμοποιηθεί για τη διαμόρφωση πολιτικής κινήτρων για την αυτοαπασχόληση και την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας;

Σημερινή πραγματικότητα και προτιμήσεις για το μέλλον

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η προτίμηση για την αυτοαπασχόληση στις γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας και στους ανέργους είναι μικρή. Αντιθέτως, εκφράστηκε μεγάλη προτίμηση

για την αυτοαπασχόληση από τους νεαρούς εισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Γενικά, υπερέβη, αλλά όχι κατά πολύ, την υπάρχουσα κατανομή της αυτοαπασχόλησης, εκτός από την περίπτωση των νεαρών εισερχομένων στην αγορά εργασίας, όπου υπήρχε πιο έντονο ενδιαφέρον για αυτοαπασχόληση.

Μόνο 15 % των ατόμων που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας (γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας και άνεργοι) δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να εργαστούν ως αυτοαπασχολούμενοι, αλλά το ποσοστό αυτό για τους νεαρούς εισερχόμενους στην αγορά εργασίας έφτασε το 25 %.

Στους ανέργους, καθώς και στις γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας, αλλά σε μικρότερο βαθμό, υπήρχε μία σημαντική ομάδα (περίπου το ένα πέμπτο των ανέργων) η οποία δήλωσε ότι δεν είχε καμία προτίμηση. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει είτε μία γενική διάθεση να λάβουν υπόψη όλες τις δυνατότητες ή την έλλειψη καθοδήγησης και συμβουλευτικής υποστήριξης για τις διαθέσιμες επιλογές.

Οι επιπτώσεις των ανωτέρω για τους πολιτικούς ιθύνοντες είναι ότι (δεδομένου ότι όλα τα υπόλοιπα στοιχεία είναι ισοδύναμα) οι σημερινές επιθυμίες των γυναικών που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας και των ανέργων να εργαστούν ως αυτοαπασχολούμενοι οφείλουν να γίνουν άμεσα αποδεκτές χωρίς να διαταραχθεί σημαντικά η υπάρχουσα ισορροπία μεταξύ του καθεστώτος μίσθιας εργασίας και της αυτοαπασχόλησης: 85 και 13 % αντίστοιχα.

Περίπου ένας στους πέντε αυτοαπασχολούμενους θα προτιμούσε μία εξαρτημένη θέση ως μισθωτός: αυτή η προτίμηση εκφράστηκε ιδιαίτερα από τους λιγότερο μορφωμένους και μεγαλύτερους σε ηλικία επιχειρηματίες και εργαζόμενους στον αγροτικό τομέα. Το ποσοστό των μισθωτών που επιθυμούν να εργαστούν ως αυτοαπασχολούμενοι πλησίασε, επίσης, το 20 %, και καθώς ο αριθμός των μισθωτών ήταν έξι φορές μεγαλύτερος από το μέγεθος δείγματος των αυτοαπασχολούμενων, το μήνυμα είναι ξεκάθαρο: περισσότερα άτομα επιθυμούν να μετακινηθούν από την εξαρτημένη απασχόληση στην αυτοαπασχόληση από ό,τι το αντίστροφο, και ο συσχετισμός αυτός είναι αρκετά ισχυρός. Καθώς οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες εξέφρασαν την επιθυμία να αλλάξουν εργασία τώρα παρά μέσα στα επόμενα πέντε έτη, αυτό θα μπορούσε να σημαίνει δυσαρέσκεια για την υπάρχουσα κατάσταση.

Στους νεαρούς εισερχόμενους στην αγορά εργασίας υπάρχει μία ουσιαστική και ρητή ζήτηση για αυτοαπασχόληση, η οποία, εάν συνεχιστεί στον επαγγελματικό τους βίο, θα έχει συνέπειες για το είδος των δεξιοτήτων ζωής που θα απαιτούνται και για την παροχή καθοδήγησης και συμβουλευτικών υπηρεσιών στην εκπαίδευση.

Ο παράγοντας φύλο

Περαιτέρω ανάλυση έδειξε ότι το φύλο είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας (μεταξύ 18 μεταβλητών) που

επηρεάζει την προτίμηση του ατόμου για την αυτοαπασχόληση: οι γυναίκες εμφανίστηκαν να προεγκύονται λιγότερο από τους άνδρες στην αυτοαπασχόληση. Θεωρούμενα από άλλη οπτική γωνία, τα άτομα που εξέφρασαν συχνότερα την επιθυμία να ανοίξουν τη δική τους επιχείρηση ήταν νέοι άνδρες με κάποια μόρφωση και κάποια εμπειρία στην αγορά εργασίας.

Αυτό θέτει ένα δίλημμα στους πολιτικούς ιθύνοντες οι οποίοι, κατά τη χάραξη των μέτρων για την αυτοαπασχόληση, πρέπει να βρουν μία ισορροπία μεταξύ της παρέμβασης υπέρ αυτών που χρειάζονται ενθάρρυνση και υποστήριξη (για την αποφυγή μιας οικονομικά μη υγιούς αγοράς αυτοαπασχόλησης), όπως οι γυναίκες και οι άνεργοι, και της διάθεσης πόρων και υποστήριξης σε αυτούς που, κατά πάσα πιθανότητα, πρόκειται να μετακινηθούν στην αυτοαπασχόληση με λίγα κίνητρα.

Το γεγονός ότι μόνο λίγες γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας εξέφρασαν ενδιαφέρον για την αυτοαπασχόληση μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι πολλές γυναίκες επηρεάζονται από την εικόνα ότι η αυτοαπασχόληση είναι μόνο για άνδρες. Οι πολιτικοί ιθύνοντες θα πρέπει να αναρωτηθούν αν και με ποιον τρόπο οι πολιτικές τους τείνουν να ενισχύσουν το διαχωρισμό των φύλων στην αυτοαπασχόληση.

Συμπέρασμα

Τα στοιχεία από την έρευνα «Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον» λειτουργούν επικουρικά σε σχέση με προηγούμενες εργασίες του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας και άλλων οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ. Γενικά, η ανάπτυξη της αυτοαπασχόλησης έχει επικεντρωθεί στους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας, κυρίως στις επιχειρηματικές και κοινωφελείς υπηρεσίες. Η πιο σημαντική ανάπτυξη εμφανίζεται στις επαγγελματικές ομάδες με υψηλά προσόντα (ΟΟΣΑ, 2000). Αυτό συμβαδίζει με τα πορίσματα της έρευνάς μας, καθώς οι περισσότεροι αυτοαπασχολούμενοι δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής υπηρεσιών και έχουν, κατά μέσο όρο, περισσότερα προσόντα σε σχέση με τους αντίστοιχους μισθωτούς.

Συνθήκες εργασίας

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι, στο σύνολό τους, οι αυτοαπασχολούμενοι είναι αρκετά ευχαριστημένοι με την επιλογή του καθεστώτος απασχόλησής τους, παρά τις περισσότερες ώρες εργασίας. Όμως, άλλες έρευνες έδειξαν ότι, αν και οι αυτοαπασχολούμενοι δηλώνουν πιο ικανοποιημένοι από την εργασία τους (το οποίο γίνεται φανερό και από τα πορίσματά μας), οι συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων συχνά διαφοροποιούνται ριζικά από αυτές των μισθωτών, ειδικά σε σχέση με την ταχύτητα και το ρυθμό της εργασίας, ο οποίος εξαρτάται άμεσα από τη ζήτηση ατόμων όπως οι πελάτες, οι επιβάτες, οι μαθητές και οι ασθενείς. Οι περισσότερες ώρες εργασίας εκθέτουν τους αυτοαπασχολούμενους σε συγκεκριμένους κινδύνους για την υγεία τους (Ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας, 1996).

Αυτός είναι, ίσως, ένας από τους λόγους για τους οποίους ένας στους πέντε ερωτηθέντες που είναι αυτοαπασχολούμενοι δήλωσαν ότι προτιμούν μία θέση μισθωτού από το να είναι αυτοαπασχολούμενοι. Είναι σημαντικό ότι αυτή η επιθυμία εκφράζεται ειδικά από άτομα κατώτερης μόρφωσης, τους μεγαλύτερης ηλικίας επιχειρηματίες και αυτούς που εργάζονται στον αγροτικό τομέα. Οι συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων είναι, προφανώς, ένας τομέας που θα πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω κατά το σχεδιασμό πολιτικής κινήτρων για αυτή την ομάδα.

Επιπλέον, όπως φαίνεται από αυτή την έρευνα και υποστηρίζεται από άλλες πηγές πληροφοριών, οι περισσότεροι αυτοαπασχολούμενοι είναι αυτό που ορίζεται ως εργαζόμενοι «για ίδιο λογαριασμό» (αυτοαπασχολούμενα άτομα χωρίς μισθωτούς) και σχετικά λίγοι από αυτούς γίνονται κάποια στιγμή εργοδότες. Αυτό σημαίνει ότι πολλές από τις δυσκολίες (όπως διοικητικά και φορολογικά βάρη) που σχετίζονται με την έναρξη και την εργασία σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις σχετίζονται άμεσα με τους αυτοαπασχολούμενους (ΟΟΣΑ, 2000).

Ενθάρρυνση της αυτοαπασχόλησης

Το ενδιαφέρον για την αυτοαπασχόληση σε αυτούς που προς το παρόν εργάζονται ως μισθωτοί είναι αρκετά υψηλό: 20 % θα προτιμούσε το καθεστώς του αυτοαπασχολούμενου σε σχέση με αυτό του μισθωτού. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι, αν υπήρχε περαιτέρω ανάπτυξη και εκμετάλλευση αυτής της φιλοδοξίας, ένας αυξημένος αριθμός θέσεων μισθωτών θα γινόταν διαθέσιμος στους ανέργους. Αυτό είναι σημαντικό, γιατί τα πορίσματα της έρευνας δείχνουν ότι και στις δύο ομάδες των επανεισερχόμενων στην αγορά εργασίας (γυναίκες που επανακάμπτον και άνεργοι) η επιθυμία να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι δεν είναι ιδιαίτερα έντονη. Αυτό συμβαδίζει με άλλες έρευνες που δείχνουν ότι, για παράδειγμα στην περίπτωση των ανέργων, μόνο ένα μικρό ποσοστό εισέρχεται στην αγορά της αυτοαπασχόλησης σε αντίθεση με την έμμιση απασχόληση της μιας ή της άλλης μορφής (ΟΟΣΑ, 2000). Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι οι πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για να βοηθούν τους ανέργους ώστε να εισέρχονται στην αγορά της αυτοαπασχόλησης είναι λιγότερο επιτυχείς από την πολιτική κινήτρων που επικεντρώνονται σε αυτούς που ήδη είναι μισθωτοί και θα επιθυμούσαν να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι.

Ενώ οι νέοι που εισέρχονται στην αγορά εργασίας εκφράζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την αυτοαπασχόληση από ό,τι οι άλλες ομάδες ατόμων που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας (γυναίκες και άνεργοι), άλλη έρευνα έχει δείξει ότι, εξαιτίας των κατώτερων επιπέδων κεφαλαίου (τόσο οικονομικού όσο και ανθρώπινου), είναι ελάχιστα πιθανό να επιτύχουν ανταποκρινόμενοι στις επιχειρηματικές τους φιλοδοξίες (ΟΟΣΑ, 2000). Επομένως, για να ενισχυθεί η αυτοαπασχόληση, πρέπει να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα —όπως προγράμματα στοχευμένης εκπαίδευσης και χρηματοδοτικής βοήθειας— που να αφορούν τη συγκεκριμένη ομάδα-στόχο.

Απάλειψη των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες

Οι γυναίκες που επιστρέφουν στην εργασία αντιμετωπίζουν κάπως διαφορετικά εμπόδια όσον αφορά την αυτοαπασχόληση. Καθώς σε πολλές περιπτώσεις έχουν μικρά παιδιά που ζουν στο σπίτι, το βάρος της προσπάθειας συνδυασμού των οικογενειακών ευθυνών με τις πολλές ώρες εργασίας που συχνά απαιτούνται στην αυτοαπασχόληση φαίνεται ότι κάνει τις γυναίκες να αντιστέκονται στην ιδέα να αυτοαπασχοληθούν.

Γενικά, οι γυναίκες επιχειρηματίες εμφανίζονται να αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες: συνήθως τούς λείπουν τα διαπιστευτήρια προηγούμενης επαγγελματικής εμπειρίας και κατά συνέπεια αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες από ό,τι οι άνδρες στη συγκέντρωση κεφαλαίων χρηματοδότησης. Αντιμετωπίζουν, επίσης, αρνητικές κοινωνικές αξίες που συχνά κάνουν τους διαμεσολαβούντες χρηματοδότες να θεωρούν τις νεοσύστατες επιχειρήσεις των γυναικών πιο «ασταθείς» για επενδύσεις (ΟΟΣΑ, 2000). Αν οι γυναίκες σταδιακά ενθαρρυνθούν για να ενταχθούν στην αυτοαπασχόληση, θα είναι απαραίτητο να ξεπεραστούν τα χρηματοοικονομικά εμπόδια και να βρεθούν μορφές αυτοαπασχόλησης που δεν απαιτούν πολλές ώρες εργασίας και επιτρέπουν το συνδυασμό οικογένειας και εργασίας. Ο αναπτυσσόμενος ιδιωτικός τομέας παροχής υπηρεσιών μπορεί να προσφέρει δυνατότητες για πιο «φιλικές προς τη γυναίκα» μορφές αυτοαπασχόλησης, καθώς η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας σε αυτό τον τομέα συνήθως δεν απαιτεί τεράστιες αρχικές επενδύσεις και πολλές ώρες εργασίας. Επιπλέον, πρέπει να αμφισβητηθούν οι κοινωνικοί φραγμοί και οι νοοτροπίες των υπευθύνων για την παροχή χρηματοδότησης και ευκαιριών στις γυναίκες αυτοαπασχολούμενες.

Βιβλιογραφία

Επισκόπηση για την απασχόληση 2000, ΟΟΣΑ 2000.

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, *Οι συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, συνοπτική έκθεση των πορισμάτων της δεύτερης ευρωπαϊκής έρευνας για τις συνθήκες εργασίας (1996), Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1997.

«Άτομα που απασχολούνται ανά επαγγελματικό καθεστώς και στα 15 κράτη μέλη της ΕΕ κατά τα έτη 1997 και 1998», από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat, Λουξεμβούργο, 1999.

Έγγραφο για τα «Προγράμματα αυτοαπασχόλησης για τους ανέργους» στα *Πρακτικά από τη μεικτή διεθνή διάσκεψη Υπουργείου Εργασίας των ΗΠΑ/ΟΟΣΑ*, ΟΟΣΑ/ΓΔ(95) 104, 1995.

Rosdahl, Anders, *Το πρόγραμμα επιδοτήσεων των επιχειρήσεων στη Δανία*, Κοπεγχάγη: Εθνικό Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας της Δανίας, 1993.

Σχετικά με την έρευνα «Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον»

Αυτή η έρευνα, που διεξήχθη από το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1998, συνίστατο σε 30 557 τηλεφωνικές συνεντεύξεις με άτομα ηλικίας 16 ως 64 ετών στα 15 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη Νορβηγία. Η έρευνα παρέχει πληροφορίες τόσο για την παρούσα κατάσταση όσο και τις επιθυμίες για το μέλλον των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση. Όταν πραγματοποιούνταν οι συνεντεύξεις, 43 % (7 749 από τους 17 908) των ανέργων δήλωσαν την επιθυμία τους να μην εργαστούν εντός των επομένων πέντε ετών. Αυτή η ομάδα δεν συμπεριλήφθηκε στην περαιτέρω ανάλυση. Στο πρώτο στάδιο της ανάλυσης, καθορίστηκαν τέσσερις βασικές ομάδες-στόχοι:

Απασχολούμενοι: άτομα που δηλώνουν ότι εργάζονται ή που απαντούν «ναι» στην ερώτηση αν εργάστηκαν την προηγούμενη εβδομάδα (N=12 649).

Νεαροί εισερχόμενοι (στην αγορά εργασίας): άτομα που είναι στην αρχή του επαγγελματικού βίου και δεν έχουν ακόμη ουσιαστική επαγγελματική εμπειρία (π.χ. λόγω σπουδών) και είναι μέχρι 30 ετών (N=3 932).

Γυναίκες που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας: γυναίκες που επιθυμούν να εργαστούν και πάλι μετά από μία διακοπή στη σταδιοδρομία τους. Διαθέτουν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία και έχουν διακόψει για τουλάχιστον ένα χρόνο από την εργασία τους. Μικρότερη διακοπή γίνεται δεκτή αν η ερωτηθείσα παραιτήθηκε από την τελευταία εργασία της για να γεννήσει ή επειδή έπρεπε να φροντίσει ηλικιωμένους, ασθενείς ή αναπήρους (N=3 499).

Άνεργοι: άτομα που δηλώνουν άνεργοι (N=2 537).

Ορισμοί που χρησιμοποιούνται στο κείμενο:

μερική απασχόληση = λιγότερες από 35 ώρες την εβδομάδα (εκτός αν ορίζεται διαφορετικά)

πλήρης απασχόληση = 35 ώρες την εβδομάδα ή περισσότερες

προσωρινή απασχόληση = μη μόνιμη απασχόληση (συμπεριλαμβανομένων των συμβάσεων ορισμένου χρόνου και των συμβάσεων έκτακτης απασχόλησης).

αυτοαπασχολούμενοι = άτομα που δηλώνουν τα ίδια ότι είναι αυτοαπασχολούμενα.

Αυτή η έκθεση συντάχθηκε από τον καθηγητή Fred Huijgen, Nijmegen Business School, University of Nijmegen, σε συνεργασία με τους Janet Smith, Mía Latta και Agnes Parent-Thirion, Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας.

Εκδόσεις

Οι εκδόσεις του Ιδρύματος πωλούνται στα βιβλιοπωλεία ή από τους επίσημους αντιπροσώπους πωλήσεων της ΕΕ ή της Υπηρεσίας Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L-2985, Λουξεμβούργο (διεύθυνση ιστοθέσης: www.eur-op.eu.int). Όπου δεν σημειώνονται οι τιμές, το έγγραφο διατίθεται δωρεάν μέσω της ιστοθέσης του Ιδρύματος: [1. **Συμμετοχή στην αγορά εργασίας: σήμερα και στο μέλλον** \(περίληψη\) EF/00/19
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά
2. **Μερική ή πλήρης απασχόληση: πραγματικότητα και επιλογές** \(περίληψη\) EF/00/21
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά
3. **Συνδυάζοντας οικογένεια και εργασία** \(περίληψη\) EF/00/25
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά](http://www.eurofound.ie/publications/ή κατόπιν αίτησης στο Ίδρυμα.</p>
</div>
<div data-bbox=)

4. **Επιλογές απασχόλησης και συμμετοχή στην αγορά εργασίας** (έκθεση) EF/00/26
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά
5. **Χρονικοί περιορισμοί και αυτονομία στην εργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση** (περίληψη) EF/97/43
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά
6. **Φύλο και συνθήκες εργασίας** (περίληψη) EF/97/59
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά
7. **Δελτίο Ευρωπαϊκών Μελετών για το Χρόνο – BEST**
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά
Δύο τεύχη ετησίως
8. **Μείωση των ωρών εργασίας: μία γενική θεώρηση** EF/98/11
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά
EUR 18
9. **Υποστήριξη της απασχολησιμότητας: οδηγοί καλής**

- πρακτικής για την παροχή συμβουλών και την καθοδήγηση σχετικά με την απασχόληση EF/98/34
Διατίθεται στα γαλλικά, ισπανικά, ιταλικά, φινλανδικά
10. **Διαχείριση του εργατικού δυναμικού σε γήρανση: οδηγός καλής πρακτικής** EF/98/65
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, φινλανδικά
 11. **Καταπολέμηση των ηλικιακών φραγμών στην απασχόληση** (περίληψη έκθεσης) EF/97/18
Διατίθεται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, δανικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά, πορτογαλικά, σουηδικά, φινλανδικά
 12. **Σύνδεση ευημερίας και εργασίας** EF/98/53
Διατίθεται μόνο στα αγγλικά

ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την έρευνα «Επιλογές απασχόλησης στο μέλλον» διατίθενται στην ιστοθέση του Ιδρύματος (www.eurofound.ie) ή επικοινωνώντας με τον:
Δημήτριο Πολίτη
Υπεύθυνο Πληροφόρησης
Τηλ. (353-1) 204 31 40
Φαξ (353-1) 282 64 56
Ηλ. ταχ.: dmp@eurofound.ie

Πνευματικά δικαιώματα: Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας. Η αναπαραγωγή επιτρέπεται, εκτός από εμπορικούς σκοπούς, εφόσον γίνεται αναφορά στην πηγή και αποστέλλεται αντίγραφο στο Ίδρυμα.

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας
Wyattville Road, Loughlinstown, Co. Dublin, Ireland

Τηλ. (353-1) 204 31 00
Φαξ (353-1) 282 64 56/282 42 09
Ηλ. ταχ.: postmaster@eurofound.ie
EF/00/22/GR

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
L-2985 Luxembourg